

Abstrakt

Tato disertační práce se zabývá výzkumem zoo jako sociálního konstruktů, který svou historií a podobou reprezentuje vývoj vztahu společnosti a přírody, resp. člověka a zvířat. Zároveň jde o specifickou kulturní krajinu odrážející i další změny paradigmat a potřeb ve společnosti. Aktuální podoba zoo vždy reflektovala různé ekonomické, politické, environmentální a kulturní aspekty, resp. názorové i prostorové proměny společnosti. Práce je zároveň příspěvkem do diskuze uplatnění tematizace typické pro současnou společnost zaměřenou na zážitky. Cílem práce je charakterizovat vývoj zoo a jejich současnou podobu v Evropě, kde tento koncept na přelomu 18. a 19. století vznikl, a diskutovat regionální rozdíly s ohledem na odlišný geografický kontext postsocialistického prostoru. Z pohledu geografie se jedná o doposud vzácně řešené téma, a to jak z pohledu teoretického (zoo jako příklad zkoumané specifické krajiny), tak z pohledu zkoumaného regionu, který byl v dosavadní literatuře opomíjen.

První část poskytuje teoretický rámec pomocí diskuze odborné literatury a formulování východisek práce na základě vybraných konceptů a paradigmat (sociální konstruktivismus, vztah člověka a zvířat, koncepty kulturní krajiny, tematizace, turistické atraktivity) klíčových pro výzkum a reflexi zoo a jejich podob, rolí a významů ve společnosti v měnících se časoprostorových kontextech. Následně je diskutována samotná definice zoo potřebná pro pochopení pojmu tak, jak se s ním dále pracuje. Na zoo je nahlíženo jako na stálá expoziční zařízení, která vystavují živá zvířata. Do této veřejné a expoziční podoby se kolekce zvířat transformovaly jako výsledek změn tzv. západní společnosti po Velké francouzské revoluci a šířily se zejména z Britských ostrovů východním směrem do kontinentální Evropy. Diskutovány jsou i funkce a typologie tohoto sociálního konstruktů. Dále jsou v kontextu dílčích cílů vysvětleny použité metody výzkumu (diskuze literatury, analýzy několika typů zdrojových dokumentů a terénní šetření). Na to navazuje část práce, která se neoidiograficky věnuje diskuzi dosavadního vývoje konceptu zoo s důrazem na časoprostorové rámce hybných sil a identifikaci vývojových mezníků. Zároveň je na vývoj pohlíženo i z pohledu cestovního ruchu a vztahu zoo k dalším turistickým, resp. návštěvnickým cílům.

V rámci reflexe vývoje zoo je poukázáno na ko-evoluční podstatu změn a diverzifikaci podob zoo od zoologické zahrady jako takřka výhradní podoby zoo v 19. století k různorodému systému mnoha typů zoo v 21. století. Rovněž je poukázáno na to, že z instituce velkých měst se za více než 200 let existence stala instituce lokalizovaná často také v malých sídlech a na venkově. Dále z diskuze literatury vyplývá, že v současné podobě konceptu zoo dochází

k hledání rovnováhy mezi silicím ochranařským a vzdělávacím posláním s potřebou finanční sebeudržitelnosti, a tedy zábavními významy a komercionalizací. Dlouhodobě v sobě zoo obsahují také prvky z dalších sociálních konstruktů jako muzeí, botanických zahrad, divadel či tematických parků. Zoo jsou místem ochrany přírodního i kulturního dědictví a zároveň místem tematizace zejména pomocí geografických a biotopových témat, která postupně nahrazují v 19. století typické taxonomické pojetí.

Další část práce se inovativně věnuje reflexi dosud v literatuře opomíjeného vývoje zoo v postsocialistickém středoevropském prostoru, specificky ilustrovaném na příkladu Česka. Do regionu se z větší části nedostalo difuzní šíření zoo v 19. století, a tak toto území nabízí cenné srovnání tradiční interpretace vývoje konceptu zoo v jiném geografickém prostředí. Odlišné časování mělo přitom mj. vliv na odlišnou polohu i rozlohu zoo. Zároveň výzkum prokázal, že ačkoliv vývoj zoo na území Česka proběhl s určitým zpožděním a částečně pomocí jiných hybných sil, aktuální podoba konceptu v Evropě se v posledních dekádách velmi sblížila.

Díky tomu provedený výzkum rozšířil dosavadní geografické poznání, a může být vnímán jako první komplexní práce poskytující vhled do představované problematiky min. v českém prostoru. Práce dokládá, že ačkoliv všichni (alespoň přibližně) rozumí pojmu zoo, tento sociálně konstruovaný koncept nabývá mnoha podob, forem (typů) a významů, které se navíc v čase a prostoru mění tak, jak se mění společnost. Pochopení vývoje lidského vnímání zvířat a toho, jak toto vnímání ovlivnilo uspořádání zoo, může napovědět, jakým směrem se mohou zkoumané sociální konstrukty ubírat.